

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka o ústavních stížnostech 1) stěžovatelky **Compas Capital Consult, s. r. o.**, se sídlem Frýdlantská 1237, Frýdek-Místek, zastoupené Mgr. Bohdanou Šocovou, advokátkou, se sídlem Gajdošova 4392/7, Brno, a 2) stěžovatele **Města Otrokovice**, se sídlem náměstí 3. května 1340, Otrokovice, zastoupeného JUDr. Ing. Pavlem Schreiberem, advokátem, se sídlem Jakubská 1, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a společnosti Vodovody a kanalizace Zlín, a.s., se sídlem třída Tomáše Bati 383, Zlín, zastoupené JUDr. Janem Nekolou, advokátem, se sídlem Trojanova 12, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnosti odmítají.**

Odůvodnění:

I.

Ústavní stížnost a vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

1. Včas podanými ústavními stížnostmi se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů. Stěžovatelé jsou akcionáři společnosti Vodovody a kanalizace Zlín, a.s., (vedlejší účastnice) a ve více řízeních před obecnými soudy se brání proti aktivitám, které ve společnosti proběhly roce 2002 a následujících letech a které budou popsány dále, a to návrhy na vyslovení neplatnosti usnesení všech valných hromad vedlejší účastnice od roku 2002. V řízení, které předcházelo podání ústavních stížností, stěžovatelé navrhovali vyslovení neplatnosti všech usnesení valné hromady vedlejší účastnice konané dne 28. 3. 2006. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218 byl jejich návrh zamítnut, stejně jako další návrh první stěžovatelky na přiznání přiměřeného finančního zadostiučinění ve výši 80.000,- Kč. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 bylo rozhodnutí krajského soudu co do podstaty věci potvrzeno. Dovolání stěžovatelů bylo následně usnesením Nejvyššího soudu ze

dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 odmítnuto jako nepřípustné podle pro nedostatek zásadního významu napadeného rozhodnutí po právní stránce.

2. Podle stěžovatelů se obecné soudy svými rozhodnutími dopustily porušení jejich ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a dále porušení jejich ústavně zaručeného práva vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Zásah do svého práva na spravedlivý proces stěžovatelé spatřují v několika procesních pochybeních obecných soudů. Především namítají překvapivost rozhodnutí vrchního soudu, který jako soud odvolací bez opětovného provedení všech relevantních důkazů či doplnění dokazování v odvolacím řízení sice potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, avšak na základě zcela odlišného skutkového a právního závěru (soud prvního stupně uznal jednání ve shodě, odvolací soud naopak ne), a to aniž by stěžovatele před vydáním rozhodnutí poučil o svém odlišném právním názoru. Vrchní soud se rovněž nevypořádal se všemi právními argumenty stěžovatelů a pomínil mnohé důkazy provedené krajským soudem, čímž se dopustil svévole a založil nepřezkoumatelnost svého rozhodnutí. Stěžovatelé též krajskému i vrchnímu soudu vytýkají, že činily souhrnná skutková zjištění, přičemž z napadených rozhodnutí nevyplývá, o jaké konkrétní důkazní prostředky se učiněná zjištění opírají, což také vede k nepřezkoumatelnosti napadených rozhodnutí. Dále stěžovatelé upozorňují na širší překvapivost rozhodnutí krajského i vrchního soudu, která jsou odlišná od jejich předchozích rozhodnutí ve věcech návrhů na vyslovení neplatnosti usnesení valných hromad vedlejší účastnice (v některých případech bylo návrhům stěžovatelů vyhověno a usnesení valných hromad zrušena), jakož i od následných rozhodnutí vrchního soudu (z roku 2012) v těchto věcech. Navíc jsou jmenovaná rozhodnutí rozporná také s judikaturou Nejvyššího soudu (co do otázek platnosti plných mocí a obcházení zákona), a to bez patřičného zdůvodnění tohoto odlišného přístupu. Takový postup přitom zasahuje také do základních principů právního státu, jako je rovnost před zákonem, předvídatelnost rozhodnutí a legitimní očekávání adresátů působení státní moci (čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 3 Listiny). V neposlední řadě stěžovatelé kritizují rozhodnutí Nejvyššího soudu pro porušení zásady dvojinstančnosti řízení, neboť soud se vyjádřil k některým otázkám dříve neprojednaným před nižšími soudy (aplikace zákona o obcích), a to bez umožnění stěžovatelům vyjádřit se k daným názorům. Mimoto Nejvyšší soud nerespektoval specifika věci a při řešení některých otázek odkázal na rozhodnutí, která na projednávaný případ vůbec nedopadají.

3. Pokud pak jde o zásah obecných soudů do vlastnického práva stěžovatelů, zde je poukazováno na to, že obecné soudy neposkytly řádnou ochranu vlastnictví stěžovatelů k jejich akciím a aprobovaly jak obecně nezákonný postup vedoucí k znehodnocení společnosti, jejíž akcie stěžovatelé drží, tak konkrétně výkon hlasovacích práv neoprávněnými zástupci na valné hromadě (s nadpoloviční většinou všech hlasů), jejichž hlasování zásadně ovlivnilo rozhodnutí valné hromady ke škodě stěžovatelů jako menšinových akcionářů. Stěžovatelé odkazují na ustanovení zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“) o výlučných pravomocech zastupitelstva, mezi něž patří mimo jiné i rozhodování v některých otázkách účasti v obchodních společnostech. Obecné soudy však nedokázaly aplikovat právní řád jako celek, a zabývaly se toliko obchodním zákoníkem (zákonem č. 513/1991 Sb., účinným do 31. 12. 2013), nehledě na zákon o obcích jako legem speciale; Nejvyšší soud se pak touto relevantní otázkou zákonnosti subdelegace

(přenášení pravomoci zastupitelstva na jiné osoby) odmítl zabývat. Podle stěžovatelů tak celkově došlo nejen k založení nerovného obsahu práv spojených s vlastnictvím akcií, ale též k porušení ústavně zaručeného práva druhého stěžovatele na samosprávu ve smyslu čl. 8, čl. 100 a čl. 101 odst. 3 a 4 Ústavy České republiky.

4. V souladu se zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyzval Ústavní soud k vyjádření k ústavní stížnosti též účastníky a vedlejší účastníci řízení.

5. Nejvyšší soud ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnosti odmítnout. Poukázal na skutečnost, že svým napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelů jako nepřípustné, což odůvodnil, a tento jeho úsudek nepodléhá přezkumu Ústavního soudu. To platí i pro stížnostní námitku pochybení Nejvyššího soudu, jestliže se zabýval otázkou obcházení zákona o obcích. Stěžovatel totiž v řešení uvedené otázky spatřoval zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu a Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí pouze objasnil, proč daná otázka rozhodnutí odvolacího soudu zásadně právně významným nečiní.

6. Vrchní soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a vyslovil názor, že ústavní stížnost je podle něj neopodstatněná. Obdobně i krajský soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že na závěrech tam uvedených setrvává.

7. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření předně uvedla, že podle ní ústavní stížnosti stěžovatelů nesměřují primárně k ochraně jejich práva na spravedlivý proces, popřípadě dalších ústavních práv, nýbrž jsou prostředkem, jak zvrátit konečný neúspěch ve věci. Proto se domnívá, že jsou dány důvody pro odmítnutí ústavních stížností. Dále vedlejší účastnice shrnula průběh přechozího řízení i samotný skutkový stav a podrobně osvětlila, proč podle ní v daném případě nedošlo ani k jednání ve shodě, ani ke vzniku povinné nabídky převzetí (případně v době konání napadené valné hromady již tato povinnost zanikla). Co se týče argumentace stěžovatelů ohledně porušení jejich práva na spravedlivý proces, vedlejší účastnice námitky stěžovatelů nesdílí. Podle ní nebylo rozhodnutí odvolacího soudu překvapivé a nebyla porušena zásada dvojinstančnosti řízení, neboť odvolací soud je oprávněn potvrdit ve výroku věcně správné rozhodnutí soudu prvního stupně, i když založí své rozhodnutí na zcela jiném právním posouzení. Navíc v daném případě odvolací soud nerozhodoval bez nařízení jednání, ale odvolání bylo projednáváno veřejně za přítomnosti stěžovatelů, kteří tak měli možnost vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. V souvislosti s námitkou stěžovatelů ohledně překvapivosti rozhodnutí krajského a vrchního soudu pro jejich názorovou odlišnost od předchozích rozhodnutí v obdobných věcech vedlejší účastnice upozornila na skutečnost, že ne ve všech obdobných věcech bylo návrhům stěžovatelů vyhověno. Naopak odkazy stěžovatelů na pozdější judikaturu vrchního soudu (z roku 2012), v níž byla vyslovena neplatnost usnesení valných hromad vedlejší účastnice, považuje vedlejší účastnice za zmatečné. Práva stěžovatelů podle ní neporušil ani Nejvyšší soud, jestliže neodpověděl na otázky mu předložené, neboť položené dotazy přesahovaly rámec přezkumu dovolacího soudu a vybočovaly z předmětu řízení posuzovaného nižšími soudy. K stížnostním námitkám ohledně hodnocení důkazů pak vedlejší účastnice poukázala na princip nezávislosti soudů a z něj vyplývající zásadu volného hodnocení důkazů i na rozsáhlou judikaturu Ústavního soudu, podle níž rozhodnutí o rozsahu dokazování spadá do výlučné kompetence obecného soudu, který nemá

povinnost vyhovět všem důkazním návrhům účastníků. Vedlejší účastnice se neztotožnila ani s tvrzením stěžovatelů ohledně porušení jejich práva vlastnit majetek a připomněla, že stěžovatelé nebyli vlastnictví svých akcií zbaveni ani v něm nebyli nijak omezeni. Upozornila též na velikosti podílů stěžovatelů (0,07 % a 5,56 %), přičemž je zřejmé, že postavení akcionářů s různě velkými podíly je odlišné a ani podle judikatury Nejvyššího soudu není zaručena absolutní rovnost akcionářů. K namítanému porušení práva na samosprávu v souvislosti s rozporem plných mocí se zákonem o obcích vedlejší účastnice zdůraznila, že tato otázka již byla opakovaně řešena soudy všech stupňů v obdobných věcech, a na relevantní rozhodnutí odkázala (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, sp. zn. 29 Cdo 3880/2009, sp. zn. 29 Cdo 2876/2010, nyní napadené usnesení sp. zn. 29 Cdo 2580/2010). Vedlejší účastnice nakonec uzavřela, že stěžovatelé především zpochybňují provedené dokazování a závěry obecných soudů, přičemž Ústavní soud nevystupuje jako další soudní instance, ale jeho úkolem je ochrana ústavnosti. Podané ústavní stížnosti tak vedlejší účastnice považuje za neopodstatněné.

8. Na vyjádření Nejvyššího soudu a vedlejší účastnice pak druhý stěžovatel reagoval svou replikou ze dne 29. 8. 2014. Ta však pouze rozváděla argumentaci použitou již ve stěžovatelově ústavní stížnosti a neobsahovala žádné zcela nové tvrzení či argumenty, které by byly rozhodné pro posouzení a rozhodnutí Ústavního soudu. Z toho důvodu Ústavní soud nepovažoval za nutné přeposílat tuto repliku účastníkovi a vedlejší účastnici řízení; a nepovažuje za nutné ani shrnovat obsah repliky na tomto místě.

II.

Základ sporu a průběh předcházejícího řízení

9. Z obsahu ústavních stížností, napadených rozhodnutí, vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení a z obsahu spisů krajského soudu sp. zn. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006, které si Ústavní soud za účelem posouzení důvodnosti ústavních stížností vyžádal, byly zjištěny následující skutečnosti.

10. Stěžovatelé jsou menšinovými akcionáři vedlejší účastnice s podílem 0,07 % (první stěžovatelka), respektive 5,56 % (druhý stěžovatel) na základním kapitálu. Mezi další akcionáře patří zejména Statutární město Zlín jako největší akcionář s podílem více než 40 % na základním kapitálu (v roce 2002 celkem 47,41 %), dále několik menších obcí a jiné osoby. Většinu akcií tvoří akcie na jméno s omezenou převoditelností (dle stanov nutnost předchozího souhlasu valné hromady, možnost převést jen na stávajícího akcionáře či územní samosprávný celek), dále akcie na majitele a jedna akcie na jméno se zvláštními právy. Jak uvádí stěžovatelé, v roce 2001 se vedení vedlejší účastnice rozhodlo rozdělit podnik na dvě části – část infrastrukturní, která měla zůstat ve společnosti, a část provozní (zaměstnanci, technické vybavení, monopolní smluvní vztahy s dodavateli a všemi odběrateli v regionu), která měla být prodána zájemci ve výběrovém řízení. V tomto výběrovém řízení zvítězila společnost Jižní vodárenská, a.s., propojená s koncernem Veolia Water (tehdy pod jiným názvem). Prodej provozní části podniku podléhal souhlasu valné hromady, která jej však počátkem roku 2002 neudělila. Podle stěžovatelů byly důvodem pochybnosti o transparentnosti výběrového řízení a zjištění, že realizace prodeje by znamenala ztrátu dotací z předvstupních evropských fondů.

11. Statutární město Zlín poté dne 26. 4. 2002 uzavřelo komplex smluv se společností Česká spořitelna, a.s., který se vztahoval k akciím tvořícím 43,55% podíl na základním kapitálu. Součástí tohoto komplexu smluv byly také dvě smlouvy o smlouvách budoucích (zvlášť pro akcie na jméno a akcie na majitele), jimiž se statutární město zavázalo uzavřít s druhou stranou smlouvu o koupi akcií ve stanovené lhůtě poté, co bude možno mezi stranami smlouvy uskutečnit zákonný převod akcií vedlejší účastnice; přitom 80 % kupní ceny převáděných akcií mělo být podle smluv zapláceno ihned po podpisu dané smlouvy jako záloha za kupní cenu. Další součástí komplexu smluv byly obdobné smlouvy o smlouvách budoucích o postoupení pohledávky – převodu samostatně převoditelných práv k daným akciím a dále příkazní smlouvy k výkonu akcionářských práv vyplývajících z daných akcií (k tomu byla Česká spořitelna, a.s., vystavena odpovídající plná moc), a to dle samostatného uvážení České spořitelny, a.s., (příkazníka) při dodržení dalších jejích smluvních povinností. V případě všech uvedených smluv (příkazních i o smlouvách budoucích) byla Česká spořitelna, a.s. oprávněna postoupit práva a převést povinnosti ze smluv na jakoukoli třetí osobu. V dalším průběhu roku byl obdobný komplex smluv uzavřen také mezi Českou spořitelnou, a.s., a dalšími akcionáři vedlejší účastnice obcemi (celkem ohledně akcií s necelým 10% podílem na základním kapitálu).

12. Dne 16. 7. 2002 pak Česká spořitelna, a.s., uzavřela smlouvu o postoupení práv a převzetí povinností se společností Jižní vodárenská, a.s., kterou na uvedenou společnost převedla všechna práva a tato společnost převzala všechny povinnosti ze shora zmíněných smluv (o smlouvách budoucích i příkazních) uzavřených se Statutárním městem Zlín, a to ve vztahu k akciím vedlejší účastnice představujícím 39,2% podíl na základním kapitálu. V této souvislosti stěžovatelé upozorňují, že zákonná domněnka ovládnutí společnosti je vázána na překročení 40% podílu na hlasovacích právech. V daném případě však Česká spořitelna, a.s., oznámila, že nebude vykonávat hlasovací práva spojená s akciemi, jejichž výkon jí na základě výše uvedených smluv připadal (ke konci roku 2002 14,02 % hlasovacích práv). Podle stěžovatelů tak došlo ke zvýšení reálné hlasovací síly společnosti Jižní vodárenská, a.s. Následně dne 5. 12. 2002 došlo k vyloučení akcií vedlejší účastnice z obchodování na veřejném trhu. Poté Česká spořitelna, a.s., dne 14. 3. 2003 postoupila společnosti Jižní vodárenské, a.s., zbylá práva spojená s akciemi, s nimiž disponovala, (14,02 %), čímž společnost Jižní vodárenská, a.s., mohla vykonávat 53,2 % hlasovacích práv.

13. Stěžovatelé dále uvádějí, že již v průběhu roku 2002 se společností Jižní vodárenská, a.s., podařilo hlasováním na valné hromadě dosáhnout výměny členů představenstva a dozorčí rady a v následujícím období jmenovaná společnost připravovala podmínky pro prodej provozní části podniku vedlejší účastnice koncernu Veolia Water. Dne 30. 4. 2004 byl poté valnou hromadou vysloven souhlas s prodejem provozní části podniku vedlejší účastnice společnosti Zlínská vodárenská, a.s., která byla (dle stěžovatelů) členem skupiny Veolia Water. Zlínská vodárenská, a.s., si současně pronajala na 30 let vodárenskou infrastrukturu vedlejší účastnice. Podle stěžovatelů ponechala smlouva o nájmu vodárenské infrastruktury povinnost investic a oprav na vedlejší účastnici, zisky však měly plynout Zlínské vodárenské, a.s., respektive koncernu Veolia Water.

14. K následnému dění stěžovatelé uvádějí, že poté, co koncern získal provozní část podniku a výhodný nájem infrastruktury, došlo k „vrácení“ hlasovacích práv Statutárnímu městu Zlín společností Jižní vodárenská, a.s., a to v květnu 2004

uzavřením dohody o vypořádání vzájemných vztahů, rušící dříve uzavřený komplex smluv. Totéž se Jižní vodárenská, a.s., pokusila uskutečnit s malými obcemi, jejichž hlasovací práva rovněž vykonávala, ty ovšem o takovou dohodu neprojevíly zájem. Akcie těchto malých obcí tedy byly nabídnuty Statutárnímu městu Zlín. O vyslovení souhlasu s převodem daných akcií na Statutární město Zlín se hlasovalo právě na valné hromadě konané dne 28. 3. 2006, platnost usnesení z níž stěžovatelé v projednávané věci zpochybňují .

15. Stěžovatelé se tedy jako akcionáři vedlejší účastnice v řízení před obecnými soudy domáhali vyslovení neplatnosti všech usnesení valné hromady vedlejší účastnice konané dne 28. 3. 2006. Ve svých návrzích argumentovali především tím, že usnesení valné hromady jsou neplatná, jelikož valná hromada nebyla usnášeníschopná, neboť do kvora platných hlasů byly nesprávně započítány akcie Statutárního města Zlín představující 43,55% podíl na základním kapitálu a akcie dalších menších obcí s podílem celkem 9,37 % na základním kapitálu, ačkoli tito akcionáři nemohli podle tehdy účinného obchodního zákoníku vykonávat hlasovací práva, neboť porušili povinnost učinit nabídku převzetí podle § 183b obchodního zákoníku. Ta vznikla při ovládnutí vedlejší účastnice nejpozději v červenci 2002 společností Jižní vodárenská, a.s. (respektive již v dubnu 2002 České spořitelně, a.s.), jednající ve shodě se Statutárním městem Zlín (a později i dalšími malými obcemi) a Českou spořitelnou, a.s. Navíc ony menší obce nebyly na valné hromadě platně zastoupeny, neboť jejich zástupcem měl být předseda představenstva společnosti Jižní vodárenská, a.s., vystupující na základě plné moci udělené mu touto společností, k tomu zmocněnou Českou spořitelnou, a.s., coby údajným zplnomocněným zástupcem obcí. Zplnomocnění České spořitelny, a.s., k výkonu akcionářských práv, jejíž práva vyplývající z výše uvedeného komplexu smluv uzavřeného s obcemi byla následně postoupena Jižní vodárenské, a.s., ovšem bylo neplatné pro obcházení stanov (omezené převoditelnosti akcií na jméno) i zákona. Později stěžovatelé namítli neplatnost zastoupení těchto malých obcí také s ohledem na rozpor se zákonem o cenných papírech, zakazujícím v daném případě substituční výkon hlasovacího práva, a také se zákonem o obcích, podle něhož je rozhodování o delegaci zástupce obce na valnou hromadu obchodní společnosti, v níž má obec majetkovou účast, vyhrazeno zastupitelstvu (§ 84 zákona o obcích). Dále stěžovatelé uváděli ještě speciální důvod neplatnosti části usnesení valné hromady (ohledně schvalování převodu akcií) spočívající v neplatném zařazení daných záležitostí na pořad jednání valné hromady, neboť akcionář (obec Napajedla), který o to měl požádat, na valné hromadě vystoupil (starostou obce) s tím, že tyto záležitosti neinicioval. Nadto takové doplnění programu valné hromady nebylo zveřejněno zákonem stanoveným způsobem a při hlasování byly nesprávně započítány i hlasy Statutárního města Zlín, přestože předmětem hlasování byl převod akcií ve prospěch právě tohoto akcionáře.

16. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218 rozhodl tak, že návrh stěžovatelů na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady zamítl, stejně jako návrh první stěžovatelky na zaplacení přiměřeného zadostiučinění. Krajský soud na základě provedeného dokazování uzavřel, že Statutární město Zlín a společnosti Česká spořitelna, a.s., a Jižní vodárenská, a.s., byly osobami jednajícími ve shodě. Podle krajského soudu však povinnost učinit nabídku převzetí Statutárnímu městu Zlín nevznikla. Před novelou § 183b obchodního zákoníku, zakotvujícího povinnou nabídku převzetí, provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., předmětná povinnost městu nevznikla, už protože město nemělo nutný

kvalifikovaný podíl na vedlejší účastníci. Avšak ani se zmíněnou novelou nedošlo ke vzniku předmětné povinnosti, a to s ohledem na přechodná ustanovení novely, podle nichž se daná povinnost nevztahuje na toho, kdo sice ke dni účinnosti novely splňuje podmínky stanovené pro její vznik, ale podle dosavadní úpravy tuto povinnost neměl. Navíc podle tehdy účinného znění § 183b obchodního zákoníku (do zrušení nálezem Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2003) neplatila předmětná povinnost ani pro obce, které získaly účastnické cenné papíry v souvislosti s privatizací majetku státu, což bylo i Statutární město Zlín. Povinnost učinit nabídku převzetí pak tomuto akcionáři nevznikla ani po datu 26. 4. 2002 v souvislosti s uzavřením komplexu smluv, neboť v tomto případě by ke vzniku povinnosti bylo nutné, aby na základě komplexu smluv město nabylo alespoň dvoutřetinový podíl na hlasovacích právech, a to se nestalo. Uvedené kritérium potom nebylo naplněno ani v souvislosti s postoupením práv České spořitelny, a.s., společnosti Jižní vodárenská, a.s., či uzavřením komplexu smluv mezi Českou spořitelnou, a.s., a dalšími obcemi. Podle krajského soudu dále předmětná povinnost nemohla vzniknout ani České spořitelně, a.s., ani Jižní vodárenské, a.s. (či zprostředkovaně pak Statutárnímu městu Zlín), neboť dle obchodního zákoníku nemůže ke vzniku této povinnosti dojít v případě, že pouze jiná osoba, která není akcionářem společnosti, ale jedná s akcionářem ve shodě, získá kvalifikovaný podíl na hlasovacích právech společnosti. Kvalifikovaný podíl na hlasovacích právech musí získat akcionář společnosti (sám či s jinými osobami jednajícími ve shodě).

17. Po závěru, že Statutární město Zlín nebylo ke dni konání valné hromady vedlejší účastnice v prodlení se splněním povinnosti učinit nabídku převzetí, se krajský soud již nezabýval tvrzenou neplatností plných mocí pro zastoupení malých obcí na valné hromadě. Pravděpodobná neplatnost těchto plných mocí by totiž podle něj nemohla mít žádný vliv na usnášenschopnost valné hromady, a tedy i platnost jejich usnesení, s ohledem na velikost podílu daných akcionářů. Krajský soud pak nepřisvědčil ani tvrzeným speciálním důvodům neplatnosti části usnesení valné hromady.

18. Oba stěžovatelé podali proti usnesení krajského soudu odvolání, ve kterých setrvali na svých názorech a tvrzeních a rozsáhleji se zaměřili mimo jiné na podrobnosti jednání ve shodě v daném případě, na podrobnosti vzniku povinné nabídky převzetí (a jejího nositele), včetně souvislostí s nabytím akcií Statutárním městem Zlín v privatizaci a se zákonem č. 370/2000 Sb., a též na otázku neplatnosti plných mocí v daném případě, a to včetně poukazu na omezený rozsah usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5297/2008. Rovněž poukázali na otázku porušení oznamovací povinnosti podle § 183d obchodního zákoníku osobami jednajícími ve shodě, se sankcí nemožnosti vykonávat hlasovací práva.

19. Vrchní soud v Olomouci svým usnesením ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 potvrdil napadené rozhodnutí krajského soudu ve věci samé (výroky zamítající návrhy stěžovatelů). Vrchní soud částečně doplnil dokazování a dospěl k závěru, že jednak nebyly naplněny, či byly neopodstatněné, speciální důvody neplatnosti části usnesení valné hromady vedlejší účastnice ohledně souhlasu s prodejem akcií a jednak nebylo prokázáno jednání akcionářů a případně dalších osob ve shodě k dosažení cíle předpokládaného zákonem (dosažení určitého podílu na hlasovacích právech) ani cíle tvrzeného stěžovateli (ovládnutí vedlejší účastnice Jižní vodárenskou, a.s.), a tedy ke vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí nedošlo. K námitce nesplnění oznamovací povinnosti podle § 183d obchodního zákoníku pak vrchní soud uvedl, že k datu konání předmětné valné hromady již zmíněná povinnost

existovat nemohla, neboť se vztahovala k akciím obchodovatelným na veřejném trhu, a i kdyby vznikla před vyřazením akcií z veřejného trhu, zanikla k datu vyřazení akcií z veřejné obchodovatelnosti. Dále vrchní soud konstatoval, že komplex smluv uzavíraný mezi Českou spořitelnou, a.s., a obcemi vlastně obcházely omezení prodeje akcií zakotvené ve stanovách vedlejší účastnice. Na valných hromadách však za akcionáře obce vystupovala Jižní vodárenská, a.s., na základě podzmocnění uděleného jí Českou spořitelnou, a.s., které akcionáři udělili plnou moc i se souhlasem k podzmocnění. Česká spořitelna, a.s., a Jižní vodárenská, a.s., tedy vystupovaly na valných hromadách nikoliv jako osoby nabyvší hlasovací práva, ale jako zmocněnci akcionáře; zde pak vrchní soud odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5297/2008 (k otázce platnosti plných mocí).

20. Proti rozhodnutí vrchního soudu se stěžovatelé bránili dovoláním, v nichž zformulovali několik otázek, které podle nich mají po právní stránce zásadní význam, a dále namítli také vady řízení před oběma nižšími soudy (překvapivost a nepřezkoumatelnost jejich rozhodnutí, překvapivé odlišné skutkové i právní závěry odvolacího soudu, v důsledku porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces a dalších ústavních principů a práv stěžovatelů). Usnesením ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 Nejvyšší soud podaná dovolání odmítl jako nepřijatelná pro absenci zásadního právního významu napadeného rozhodnutí podle § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „občanský soudní řád“). V odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud mimo jiné k otázce neplatnosti plných mocí udělených obcemi České spořitelně, a.s., odkázal na své usnesení sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, k otázce neplatnosti plných mocí pro rozpor se zákonem o obcích uvedl, že tato námitka stěžovatelům nepřísluší, a k otázce povinnosti učinit nabídku převzetí a oznamovací povinnosti podle obchodního zákoníku konstatoval, že tyto námitky stěžovatelů se zakládají na odlišném právním posouzení a zejména odlišném hodnocení důkazů a skutkového stavu, přičemž hodnocení důkazů odvolacím soudem nelze s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem.

III.

Posouzení Ústavního soudu

21. Ústavní stížnost je částečně důvodná.

22. Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že není součástí soustavy obecných soudů, ale soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky), pročež mu zásadně nepřísluší zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů. Výjimku tvoří případy, kdy obecné soudy na úkor stěžovatele vykročí z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních práv, respektive ústavněprávních principů. Právě k takové situaci přitom došlo i v nyní posuzovaném případě, a to pokud se jedná o ústavní stížností napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým byla dovolání stěžovatelů odmítnuta jako nepřijatelná podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012.

23. Otázkou dovolání, včetně posuzování jeho nepřijatelnosti podle shora uvedeného a dnes již zrušeného ustanovení občanského soudního řádu, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval. Na jedné straně přitom konstatoval, že samotná

existence dovolání jako mimořádného opravného prostředku nepoživá ústavněprávní ochrany, tedy že neexistuje ústavně zaručené právo na dovolání (mimořádný opravný prostředek), a pokud takový opravný prostředek v právním řádu zaveden je, je tomu tak nad rámec ústavně zaručených procesních oprávnění [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Na druhou stranu však zároveň Ústavní soud zdůrazňoval, že uvedená skutečnost nemůže institut dovolání, pokud se už zákonodárce rozhodne jej vytvořit, a rozhodování o něm vyjímát z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, zejména práva na spravedlivý proces. Rozhodování soudu v řízení o mimořádném, stejně jako o řádném opravném prostředku, a to včetně posuzování jeho přípustnosti v konkrétní věci, se nemůže ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce a porušovat maximy práva na spravedlivý proces [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355) a navazující nález sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 (N 138/46 SbNU 301), nález sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. 3. 2010 (N 51/56 SbNU 553) či kupříkladu aktuální nález sp. zn. I. ÚS 962/14 ze dne 19. 8. 2014)].

24. Ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Přitom onen postup k ochraně práv jednotlivce již není upraven na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech podústavního práva, které kogentně stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. Pokud pak jednatel takto stanovený postup dodrží a soud (jiný orgán) přesto odmítne o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na soudní ochranu, k ústavně nepřipustnému odepření spravedlnosti (*denegationi iustitiae*). Takové porušení práva na spravedlivý proces Ústavní soud vytkl Nejvyššímu soudu například v nedávno posuzovaném případě, kde stěžovatelovo dovolání bylo svévolně odmítnuto pro vady, kterými ve skutečnosti netrpělo (nález sp. zn. II. ÚS 3876/13 ze dne 3. 6. 2014).

25. Rozhodovací praxe Ústavního soudu se též opakovaně vyjádřila k otázkám posuzování přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění do 31. 12. 2012, tedy pokud dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (ten je pak dle § 237 odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 dán zejména tehdy, pokud dané rozhodnutí řeší právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak). Bylo konstatováno, že posouzení zásadního významu právní stránky případu je věcí nezávislého soudního rozhodování ve smyslu čl. 82 Ústavy, že tedy posouzení odchylnosti či novosti v rozhodování soudů přísluší Nejvyššímu soudu, jemuž náleží sjednocování judikatury obecných soudů [například nález sp. zn. IV. ÚS 379/01 ze dne 12. 11. 2001 (N 170/24 SbNU 261), nález sp. zn. II. ÚS 182/05 ze dne 18. 12. 2007 (N 227/47 SbNU 973) či nález sp. zn. III. ÚS 2030/09 ze dne 26. 4. 2012 (N 92/65 SbNU 237)]. Zároveň je ovšem dodáváno, že Ústavní soud je i v těchto případech oprávněn přezkoumat, zda dovolací soud postupoval v souladu s ústavními principy soudního řízení. Jinými slovy, Ústavní soud uznává, že primárním úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury, tj. sjednocování interpretace a aplikace podústavního práva, a to především i v kontextu s posuzováním otázek zásadního právního významu, nicméně doplňuje, že jeho úkolem

zase je posuzovat tvrzené porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů. Ústavní soud se proto zpravidla necítí být oprávněn přezkoumávat úvahu dovolacího soudu, zda se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu dle § 237 odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012; nicméně Ústavní soud by byl povolán k přezkumu takového rozhodnutí z hlediska odepření spravedlnosti, jestliže by se zřetelem k jeho logickým a odůvodněným myšlenkovým konstrukcím šlo o projev svévole [nález sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717) či nález sp. zn. I. ÚS 192/11 ze dne 28. 3. 2011 (N 55/60 SbNU 677)]. Ústavní soud tak v minulosti shledával porušení práva na spravedlivý proces rozhodnutím Nejvyššího soudu odmítajícím dovolání pro absenci otázky zásadního právního významu jednak v případech, kdy toto rozhodnutí obsahovalo zcela nedostatečné odůvodnění (například výše citované nálezy sp. zn. III. ÚS 2030/09 a sp. zn. I. ÚS 192/11), a jednak v případech, kdy interpretací zákonných ustanovení o dovolání došlo k nepřipustnému zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu [například nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355) či výše citované nálezy sp. zn. I. ÚS 2030/07, sp. zn. IV. ÚS 2117/09 a další]. Je třeba připomenout, že přestože zákonodárcem sledovaným účelem řízení o dovolání je především sjednocování judikatury [srov. též § 14 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů (zákon o soudech a soudcích)], nelze v něm pouštět ze zřetele ani ochranu základních práv jednotlivců coby ústavní posláním všech soudů (čl. 4 Ústavy). Podmínky přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 je proto třeba vykládat tak, aby byla naplněna jak tato povinnost, tak i účel daného typu dovolacího řízení, směřující ke sjednocení judikatury obecných soudů (viz příkladmo shora citované nálezy sp. zn. IV. ÚS 128/05, sp. zn. IV. ÚS 2117/09 či novější nález sp. zn. III. ÚS 3199/12 ze dne 19. 11. 2013).

26. V nyní posuzované věci Nejvyšší soud selhal jak ve své funkci ochránce základních práv stěžovatelů, tak ve své funkci sjednocovatele judikatury obecných soudů. Porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces se přitom dopustil zejména nedostatečným odůvodněním absence zásadního významu právních otázek v dovolání nastolených a též přímým odepřením spravedlnosti, tj. odepřením meritorního posouzení otázek zásadního právního významu. Pochybení Nejvyššího soudu je o to vážnější, že o dovolání stěžovatelů rozhodoval již v době, kdy byl znám nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), kterým bylo zrušeno ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu uplynutím dne 31. 12. 2012, a to pro neurčitost a vágnost, respektive nepředvídatelnost uvedeného ustanovení při jeho aplikaci Nejvyšším soudem, mnohdy nerespektující judikaturu Ústavního soudu. Přesto se Nejvyšší soud ani při rozhodování o dovolání stěžovatelů protiústavnímu postupu nevyhnul.

27. Proti rozsudku vrchního soudu se oba stěžovatelé bránili rozsáhlými dovoláními, v nichž formulovali několik otázek, které podle nich ukazovaly na zásadní význam napadeného rozhodnutí po právní stránce. Tyto otázky se týkaly zejména problematiky mezi zastoupení akcionáře a platnosti plných smluv udělených akcionáři, zastoupení akcionářů obcí a možnosti subdelegace (při uvážení zákona o obcích), ovládnutí akciové společnosti a vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí dle § 183b obchodního zákoníku (v různých zněních). Jak již bylo shora uvedeno, podle konstantní rozhodovací praxe Ústavního soudu je posouzení, zda dovolatelem předkládaná argumentace je zásadně právně významná, doménou především Nejvyššího soudu, nicméně tento musí vysvětlit své úvahy a reagovat, alespoň stručně, na všechny námitky uvedené

dovolatelem v jeho podání (viz výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 192/11). Pokud tedy Nejvyšší soud dospěl k závěru, že není splněna podmínka přípustnosti podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu v odpovídajícím znění, bylo na něm, aby své rozhodnutí byl i stručně, ale přesvědčivě a relevantně odůvodnil. Zároveň se ovšem Nejvyšší soud ani případným sofistikovaným odůvodněním svého rozhodnutí nemůže vyhýbat zodpovězení skutečně zásadní právní otázky. Uvedeným požadavkům však v projednávaném případě Nejvyšší soud nevyhověl, a to především v souvislosti se dvěma okruhy otázek nastolených v dovolacím řízení.

28. První z těchto okruhů otázek se týkal zastoupení akcionářů, zejména specifík zastoupení obcí coby akcionářů, respektive dovolací námitky neplatnosti plných mocí udělených akcionáři obcemi pro rozpor se zákonem o obcích. K tomu Nejvyšší soud uvedl, že tato námitka stěžovatelům, kteří nejsou zmocniteli, nepřísluší, a odkázal na své dřívější rozsudky sp. zn. 29 Odo 1635/2005 ze dne 29. 8. 2007 a sp. zn. 29 Odo 914/2004 ze dne 25. 10. 2005 (všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na www.nsoud.cz). Takové vypořádání dovolací námitky je však zcela nedostatečné a nepřípadné. Citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu pojednávala o důsledcích překročení zmocnění na základně plné moci (jednání bez plné moci), respektive zákonného zmocnění v případech, kdy za zastoupenou právnickou osobou jednal její společník (nikoliv jednatel) či zákonný zástupce, a vyjadřovala se též k oprávnění uplatnit výhradu (ne)vázanosti daným právním úkonem, jež náleží jen dotčené právnické osobě. Závěry v nich uvedené se tedy týkaly situace naprosto odlišné od situace ve věci stěžovatelů a neodpovídaly na jimi položené otázky. V nynějším případě stěžovatelé Nejvyššímu soudu předložili otázku platnosti zastoupení, respektive plných mocí údajného zmocněnce obcí jako akcionářů na valné hromadě obchodní společnosti za situace, kdy tyto plné moci nebyly schváleny zastupitelstvy obcí, ale došlo k tzv. subdelegaci, konkrétně k tomu, že zastupitelstva obcí schválila uzavření příkazních smluv (udělení plných mocí) k výkonu akcionářských práv s jinou osobou (Českou spořitelnou, a.s.) a ta pak dále zmocnila k výkonu oněch práv další osobu (Jižní vodárenskou, a.s.). Přitom podle § 84 odst. 2 písm. f) [dříve písm. g)] zákona o obcích je zastupitelstvu obce vyhrazeno též delegovat zástupce obce na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast. Je tedy zřejmé, že nyní nastolená situace i související právní otázky se lišily od situací a právních otázek řešených v rozhodnutích, na něž Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí odkázal. Stejně tak z těchto rozhodnutí ani nevyplývá, proč by stěžovatelům rozebíraná námitka neplatnosti plných mocí nepříslušela. Pokud by totiž při jejím posouzení bylo uzavřeno, že naznačená subdelegace je nezákonná, pak by bylo třeba stanovit též důsledek této nezákonnosti, kterým by zřejmě byla absolutní neplatnost oněch právních úkonů učiněných údajným zmocněncem, tj. neplatnost hlasování dotčených obcí na valné hromadě vedlejší účastnice (respektive by se jednalo o vlastní úkony údajně zmocněné osoby, nikoliv o úkony zmocnitelů). Absolutní neplatnosti právního úkonu se přitom jednak může dovolat každý (viz i odkazované rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1635/2005), jednak k ní i sám soud přihlíží z úřední povinnosti. Nehledě na to se pak ona otázka neplatnosti hlasování takto zastoupených malých obcí na valné hromadě vedlejší účastnice zřejmě dotýká i vlastní sféry samotných stěžovatelů jako dalších menšinových akcionářů vedlejší účastnice, kteří byli na valné hromadě přehlasováni, a tedy s přijatými rozhodnutími nesouhlasili a nesouhlasí.

29. Nejvyšší soud tudíž pochybil, pokud se zcela odmítl zabývat dovolací námitkou neplatnosti plných mocí údajně udělených obcemi jako akcionáři vedlejší účastnice ze

shora popsaných důvodů. Ústavní soud přitom poznamenává, že mu není ani známo, že by předestřená právní otázka byla řešena jinou dřívější judikaturou Nejvyššího soudu; což však pochopitelně neznamená, že relevantní judikatura vskutku neexistuje, respektive že se nepochybně jedná o otázku zásadního právního významu. Nicméně ani další v napadeném rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaný rozsudek sp. zn. 29 Cdo 1259/2009 ze dne 25. 1. 2011 v související věci týchž účastníků se nezabýval touto problematikou, nýbrž se věnoval dílčím otázkám (ne)platnosti plných mocí udělených akcionáři k zastupování na valné hromadě mimo jiné z hlediska možnosti subdelegace obecně (tj. nikoliv má-li se týkat obcí), z hlediska možného obcházení obchodního zákoníku a z hlediska absence určení způsobu hlasování zmocněnce na valné hromadě (obdobně i usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 558/2009 ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3880/2009 ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2876/2010 ze dne 13. 6. 2013 a sp. zn. 29 Cdo 5297/2008 ze dne 25. 6. 2009). Je tak zřejmé, že bude nyní na Nejvyšším soudu, aby znovu posoudil právní význam nastolené otázky platnosti plné moci k zastupování akcionáře obce na valné hromadě obchodní společnosti a možnosti subdelegace s ohledem na ustanovení veřejnoprávního zákona o obcích a následně se touto otázkou – bude-li shledána zásadně právně významnou – věcně zabýval a zodpověděl ji. Ústavní soud přitom připomíná, že by při takovém případném věcném zkoumání předmětné otázky neměl být opomenut mimo jiné specifický charakter obce jako veřejnoprávní korporace, územního samosprávného společenství osob, na které nelze vždy mechanicky aplikovat principy a pravidla dopadající na právnické osoby soukromého práva, včetně tvorby a projevu jejich vůle navenek [srov. například nález sp. zn. III. ÚS 721/2000 ze dne 10. 7. 2001 (N 103/23 SbNU 39)]. To uznává i judikatura Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1047/2010 ze dne 21. 9. 2011), která též dále upozorňuje na existenci určitých zvláštních povinností obce jakožto veřejnoprávní korporace při nakládání s jejím majetkem, vyplývajících právě z jejího postavení jako subjektu veřejného práva (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3297/2008 ze dne 8. 4. 2009). A kupříkladu v případě kupní smlouvy týkající se nemovitosti, jejíž stranou je obec, Nejvyšší soud již judikoval, že bez předchozího souhlasu zastupitelstva obce (jemuž je dle § 85 zákona o obcích vyhrazeno též rozhodování o nabytí a převodu nemovitostí) je kupní smlouva od počátku absolutně neplatná podle § 39 tehdejšího občanského zákoníku, jelikož rozhodnutí obecního zastupitelstva podle daného ustanovení zákona o obcích je třeba považovat za zákonem stanovenou podmínku právního úkonu; stejně tak absolutně neplatným by bylo udělení plné moci advokátovi k odstoupení od předmětné kupní smlouvy bez předchozího rozhodnutí zastupitelstva (srov. rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3598/2006 ze dne 30. 10. 2007, byť ten se vztahoval ještě k předchozímu zákonu č. 367/1990 Sb., o obcích, který se ovšem v rozhodných ustanoveních nelišil od aktuálně účinného zákona č. 128/2000 Sb.). Nicméně posouzení v nynějším případě předložené otázky zastoupení akcionáře obce na valné hromadě obchodní společnosti a možnosti subdelegace bude dále na rozhodnutí Nejvyššího soudu.

30. Pokud pak jde o další dovolací námítky stěžovatelů týkající se problematiky zastoupení akcionářů, ani ty nebyly Nejvyšším soudem vyřešeny zcela uspokojivě. Stěžovatelé poukazovali na problematičnost kvalifikace vztahu mezi akcionáři-obcemi a Českou spořitelnou, a.s., jako zastoupení a v této souvislosti upozornili na řadu aspektů situace nastalé v posuzovaném případě, z nichž dovozovali, že ve skutečnosti došlo k zastřenému prodeji akcií bez souhlasu valné hromady, respektive k faktickému úplatnému prodeji hlasovacích práv spojených s akciemi (nemožnost převodu akcií vedlejší účastnice na Českou spořitelnu, a.s., či Jižní vodárenskou, a.s., s ohledem na

omezenou převoditelnost akcií zakotvenou ve stanovách vedlejší účastnice; důsledek komplexu smluv o smlouvách budoucích a příkazních v podobě přesunu výkonu všech akcionářských práv dotčených akcionářů na Českou spořitelnu, a.s., na základě její vlastní vůle a s možností postoupit výkon těchto práv další osobě, což se také stalo; sjednaný způsob splatnosti kupní ceny akcií dle smluv o smlouvách budoucích; absence odměny za jednání příkazníka dle uzavřených příkazních smluv). Nejvyšší soud však k této námitce pouze odkázal na výše citované rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1259/2009 a dodal, že ze skutkových zjištění nižších soudů neplyne, že by udělení plných mocí mělo sloužit k obcházení zákona. Avšak jak vyplývá i z výše uvedeného, odkazované rozhodnutí se zabývalo pouze tvrzenými důvody neplatnosti dotčených plných mocí jednotlivě, a neposkytuje souhrnný náhled na předestřenou situaci, komplexní právní posouzení této situace včetně všech zjištěných aspektů a specifik. Vypořádání rozebírané dovolací námitky v napadeném rozhodnutí zejména poukazem na závěry citovaného dřívějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu tak nelze mít za dostatečné a splňující kritéria řádného odůvodnění v souladu s principy spravedlivého procesu.

31. Neméně závažného pochybení se Nejvyšší soud dopustil též při vypořádávání dalšího okruhu otázek nastolených v dovoláních stěžovatelů, a to otázek týkajících se vzniku povinnosti učinit nabídku akcií dle § 183b obchodního zákoníku a případného subjektu této povinnosti, ovládnutí obchodní společnosti, potažmo jednání ve shodě. Zásadní právní význam těchto otázek Nejvyšší soud odmítl s tím, že se zakládají jednak na odlišném právním posouzení neplatnosti plných mocí udělených akcionáři České spořitelně, a.s., a jednak, a to zejména, na odlišném hodnocení důkazů (co do existence jednání ve shodě), a tedy i odlišném skutkovém stavu oproti tomu zjištěnému odvolacím soudem, což nespadá pod přípustné dovolací důvody. Ústavní soud nemůže s Nejvyšším soudem souhlasit. Přitom jednak odkazuje na předešlé body tohoto nálezu vyjadřující se k otázce neplatnosti plných mocí a jejímu posouzení ze strany Nejvyššího soudu; jednak, a to především, zdůrazňuje, že stěžovatelé se v dovolacím řízení na Nejvyšším soudu domáhali posouzení otázek právních, ne skutkových, přičemž hmotněprávními otázkami jsou všechny výše uvedené, včetně otázky existence jednání ve shodě. Závěr o existenci či neexistenci jednání ve shodě v konkrétním případě totiž nenáleží mezi skutková zjištění, ale naopak vyžaduje právní posouzení, zda situace v konkrétním případě naplňovala podmínky předvídané zákonem, které zpravidla nebude možno učinit bez předchozí interpretace relevantních zákonných ustanovení (srov. kupříkladu právní posouzení otázky existence jednání ve shodě v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3619/2009 ze dne 26. 1. 2011 či sp. zn. 29 Cdo 1023/2011 ze dne 20. 6. 2012).

32. Ústavní soud dále doplňuje – v souladu se svým oprávněním výjimečně zasáhnout do posouzení přípustnosti dovolání Nejvyšším soudem, je-li jeho výsledkem odepření spravedlnosti –, že nejenže šlo o otázky hmotněprávní, a ne skutkové, ale dokonce evidentně o otázky zásadního právního významu. Podle tehdy účinného zákonného ustanovení § 237 odst. 3 občanského soudního řádu totiž byla otázkou zásadního právního významu zejména ta, kterou dosud dovolací soud nevyřešil, která byla soudy rozhodována rozdílně nebo která byla sice dovolacím soudem vyřešena, ale měla být posouzena jinak. Pokud Nejvyšší soud při posuzování přípustnosti dovolání toto nerespektoval, dopouštěl se protiústavní svévole. Ústavní soud si přitom není vědom toho, že by stěžovateli nastolené otázky byly již dříve řešeny v judikatuře Nejvyššího soudu, o čemž ostatně svědčí i odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu (bez jakéhokoli odkazu na relevantní judikaturu, jen s „výmluvou“ na odlišné skutkové

hodnocení případu ze strany stěžovatelů), a především pak nejednotné rozhodování nalézacího a odvolacího soudu v dalších věcech stěžovatelů a vedlejší účastnice s tímž skutkovým základem. Druhý stěžovatel již ve svém dovolání poukazyval na překvapivost rozhodnutí krajského i vrchního soudu v dané věci, v nichž se soudy odchýlily od své předešlé rozhodovací praxe. V mezidobí před vydáním nyní napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu pak došlo k další změně, jak je patrné z několika rozhodnutí vrchního soudu přiložených k ústavním stížnostem, v nichž byla vyslovena neplatnost určitých usnesení valné hromady vedlejší účastnice v návaznosti na závěry soudu o existenci jednání ve shodě mezi Jižní vodárenskou, a.s., a Českou spořitelnou, a.s., případně i Statutárním městem Zlín, vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí dopadající na právě uvedené tři právnické osoby, která však nebyla splněna, a – mimo jiné – i o porušení zákona a stanov vedlejší účastnice omezením převoditelnosti akcií na jméno zakotvené ve stanovách (příkladem usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 5 Cmo 111/2012-1332 ze dne 21. 9. 2012, č. j. 5 Cmo 105/2012-1075 z téhož dne, č. j. 5 Cmo 106/2012-773 z téhož dne či č. j. 5 Cmo 109/2012-1235 z téhož dne). Tato rozhodnutí odvolacího soudu přitom byla napadena dovoláními a předložena k rozhodnutí Nejvyššího soudu ještě před vydáním jeho rozhodnutí napadeného ústavní stížností (v únoru či březnu 2013).

33. Na nemalou závažnost rozebíraných otázek nastolených stěžovateli v dovolacím řízení je možné ovšem usuzovat i z dalších okolností projednávaného případu. Jednak lze připomenout, že se nejedná o ojedinělý případ, nýbrž stejní účastníci, tj. stěžovatelé a vedlejší účastnice, vedou celou sérii soudních řízení se v zásadě totožným skutkovým základem, přičemž s ohledem na nejednotné rozhodování obecných soudů v prvním a druhém stupni je nasnadě, že pro samotnou právní praxi je potřebné zjistit odpovědi na základní otázky daných případů. Především pak ovšem Ústavní soud musí zdůraznit, že zde nejsou ve hře pouze zákonná práva stěžovatelů jako akcionářů vedlejší účastnice, ale též jejich ústavní práva, zejména právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny, související s povinností státu poskytnout menšinovým akcionářům náležitou ochranu, a to zvláště před zneužitím postavení většinového akcionáře [srov. v tomto smyslu kupříkladu nálezy sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.) či nálezy sp. zn. I. ÚS 1768/09 ze dne 21. 3. 2011 (N 49/60 SbNU 577)]. Přestože posouzení zásadního právního významu určité otázky v dovolacím řízení náleží zásadně Nejvyššímu soudu, pokud tento nerozpozná a odmítne zodpovědět otázku, u níž je zjevné – a to kupříkladu z toho, že se dotýká substantivních základních práv jednotlivců či že její řešení vyvolává rozpory v rozhodovací praxi nižších soudů, neboť dosud nebyla řešena Nejvyšším soudem nebo jeho původní řešení bylo později zpochybněno – že se jedná o závažnou, nikoliv banální právní otázku, jejíž zodpovězení je pro právní praxi důležité, pak dochází k závažnému selhání Nejvyššího soudu v jeho roli sjednocovatele judikatury, spojenému též s ústavně nepřipustnou svévolí. Uvedená role Nejvyššího soudu totiž nutně předpokládá, že tento je schopen – a ochoten – identifikovat otázky zásadního právního významu, tedy pro právní praxi podstatné otázky, které dosud v rozhodovací praxi obecných soudů nejsou vyřešeny či nejsou řešeny jednotně.

34. Konečně pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že Nejvyšší soud v nyní projednávaném případě pochybil i tím, že se v napadeném rozhodnutí zcela nevěnoval vypořádání dovolacích námitek poukazujících na závažné procesní vady v řízení před nalézacím a odvolacím soudem, které podle stěžovatelů (druhého stěžovatele) měly za následek porušení jejich základního práva na spravedlivý proces. Ústavní soud přitom

již mnohokrát osvětlil, že zásadní právní význam mohou nést nejen otázky hmotného práva, ale též otázky procesního práva, jinak by došlo k nepřípustnému zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu (srov. například výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 a mnohé další). V nyní posuzovaném případě se však Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí takových procesních námitek druhého stěžovatele ani jedinou větou či zmínkou nedotkl, čímž rovněž založil porušení jeho základního práva na spravedlivý proces.

35. Ústavní soud tak shrnuje, že jak již bylo mnohokrát konstatováno, posuzování přípustnosti dovolání z hlediska vyhodnocení zásadního významu právní stránky případu – tedy vyhodnocení odchylnosti, novosti či potřeby změny v rozhodování soudů – přísluší Nejvyššímu soudu, jenž je primárně povolán ke sjednocování judikatury obecných soudů, a zásadně nepodléhá ústavněprávnímu přezkumu. Nejvyšší soud nicméně při svém rozhodování musí vždy respektovat ústavně zaručená práva účastníků řízení, včetně zákazu odepření spravedlnosti. Pokud tak neučiní a svévolně odmítne připustit dovolatele k (meritornímu) dovolacímu přezkumu, poruší tím jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Taková situace, vyžadující zásah Ústavního soudu, nastává nejen v případě zcela nedostatečného odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu či při nepřípustném zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu, jak konstatovala dosavadní judikatura Ústavního soudu, ale též v případě, kdy Nejvyšší soud nerozpozná závažnost (zásadní právní význam) určité věci a sporných právních otázek s ní spjatých, jejichž osvětlení je pro právní praxi potřebné, a danou věcí se odmítne zabývat. Taková závažnost věci či právních otázek s ní spjatých, zasluhující pozornost Nejvyššího soudu, je dána zejména tehdy, pokud se dotýkají substantivních základních práv jednotlivců nebo pokud jejich řešení vyvolává rozpory v rozhodovací praxi obecných soudů, neboť dosud nebyly řešeny Nejvyšším soudem či jeho původní řešení bylo později zpochybněno. V takovém případě pak odmítnutí dovolání znamená nejen porušení základního práva dovolatele, ale též podstatné selhání Nejvyššího soudu jako sjednocovatele judikatury obecných soudů.

36. Právě k tomu, jak vyplývá z výše uvedeného, došlo i v případě stěžovatelů. Nejvyšší soud vybočil z mezí ústavnosti a ochrany základních práv stěžovatelů, a to především zcela nedostatečným, ba i nepřipadným odůvodněním toho, že se nebude zabývat v dovoláních nastolenými otázkami zastoupení akcionářů, a zejména specifik zastoupení obcí jako akcionářů (možností subdelegace; viz body 28–30 tohoto nálezu) a dále tím, že se naprosto vyhnul řešení nastolených právních otázek vzniku povinnosti učinit nabídku akcií, ovládnutí obchodní společnosti, jednání ve shodě, jejichž závažnost nerozeznal a chybně je spojil toliko s odlišným skutkovým hodnocením dané věci ze strany stěžovatelů (viz body 31–33 tohoto nálezu). Tím Nejvyšší soud zklamal nejen ve svém ústavním poslání ochrany základních práv a svobod jednotlivců, ale též ve své primární zákonné roli sjednocovatele rozhodovací praxe obecných soudů.

37. Ústavnímu soudu tak nezbylo než uzavřít, že napadeným rozhodnutím Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, a v tomto rozsahu ústavním stížnostem vyhovět a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 ze dne 20. 6. 2013 zrušit v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu. Nejvyšší soud se tak dovoláními stěžovatelů bude zabývat znovu a v novém rozhodnutí se bude muset řádně vypořádat s právními otázkami předloženými v dovoláních, z nichž má plynout zásadní význam napadeného rozhodnutí odvolacího soudu po právní

stránce. Ústavní soud přitom připomíná, že jak vyplývá z výše uvedeného, v případě prvního okruhu dovolacích právních otázek, tj. ohledně zastoupení akcionářů, zvláště obcí, se očekává buď uspokojivé odůvodnění absence zásadního právního významu těchto otázek, nebo jejich řádné meritorní posouzení; naopak v případě druhého okruhu dovolacích právních otázek, tj. ohledně povinné nabídky převzetí, ovládnutí společnosti, jednání ve shodě, není o jejich zásadním právním významu pochyb, a tudíž bude nezbytné, aby se jimi Nejvyšší soud meritorně zabýval. Ústavní soud přitom připomíná, že při hodnocení celého případu je třeba nezapomínat mimo jiné na substantivní základní práva účastníků řízení, jež jsou ve hře, jakož ani na účel institutu povinné nabídky převzetí a vůbec na povinnost soudů vycházet při interpretaci právních předpisů nejen z jejich jazykového znění, ale též z jejich účelu a smyslu.

38. S ohledem na doktrínu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci, jakož i zásadu subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud nepřistoupil k přezkumu napadených rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu. Je totiž v první řadě úkolem Nejvyššího soudu sjednocovat a kultivovat judikaturu těchto soudů, k čemuž především slouží institut dovolání, a k čemuž by mělo sloužit i odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku [srov. náleží sp. zn. I. ÚS 192/11 ze dne 28. 3. 2011 (N 55/60 SbNU 677) či náleží sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)]. Ústavní soud nemůže Nejvyšší soud v jeho zákonném poslání suplovat a namísto něj jako první poskytovat odpovědi na dosud neřešené závažné problémy a otázky právní praxe. Proto i na důležité otázky nastolené stěžovateli jak v jejich dovolání, tak v jejich ústavních stížnostech, polemizující se závěry nalézacího a odvolacího soudu, musí v první řadě reagovat Nejvyšší soud, a to při vědomí své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům a svobodám jednotlivců. Případný ústavněprávní přezkum uvedených rozhodnutí pak může přijít na řadu až poté, co se jimi bude řádně zabývat Nejvyšší soud a co tento posoudí výtky stěžovatelů k aplikaci a interpretaci příslušných předpisů nalézacím a odvolacím soudem; před tímto okamžikem by ústavněprávní přezkum byl předčasný. Z toho důvodu byly i v nynějším případě ústavní stížnosti v rozsahu, v němž směřovaly proti rozhodnutí Krajského soudu v Brně a Vrchního soudu v Olomouci, posouzeny jako nepřípustné (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a jako takové odmítnuty v souladu s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

39. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 1. října 2014

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu

